

ΠΩΣ Ο ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ ΕΠΑΙΡΝΕ ΦΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΚΑΝΕ ΔΙΚΕΣ ΤΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ ΜΕΡΙΚΟΙ ΚΡΙΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΥΝ ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝΤΑΣ ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΕΣ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

Έρευνα:
Δημήτρης Συμεωνίδης JP

« Γαλάτειαν και μίαν καλύβην».

Μια φράση που έχουμε για να δείξουμε τον απόλυτο έρωτα, όταν κάποιος αρνείται πλούτη και δόξες αρκεί να βρίσκεται μαζί με το αγαπημένο του πρόσωπο, είναι «την Γαλάτειαν και μίαν καλύβην». Η φράση έχει γίνει παροιμιώδης, υπάρχει στην κατηγορία «βούλπου», υποκατηγορία «μόνο αυτό θέλω», μαζί με την άλλη, πολύ κοινότερη, «και ξερό ψωμί».

Στην Αθήνα, ο Καζαντζάκης έμεινε 4 χρόνια για σπουδές. Η ζωή του ήταν μοναχική περνά στο Ηράκλειο τις γιορτινές διακοπές και τα καλοκαίρια. Σε κάποιον περίπατο, βλέπει τη Γαλάτεια, τη μεγαλύτερη κόρη του λογίου εκδότη Στυλιανού Αλεξίου και την ερωτεύεται. Λίγο αργότερα, σημειώνει στο λεύκωμα ενός φόλου του ότι το μόνο που επιθυμεί είναι «Την Γαλάτειαν και μίαν καλύβην». Δεν ήταν μεγάλη πόλη το Ηράκλειο, όλοι κατάλαβαν ποιάν εννοούσε, δεν το κρατούσε άλλωστε και μυστικό.

Το τετράδιο φτάνει στα χέρια της Γαλάτειας, που ζητά να γνωρίσει από κοντά τον θαυμαστή της. Η πρώτη τους συνάντηση γίνεται πιθανότατα στα τέλη του 1904 και δεν αργεί να εξελιχθεί σε αισθηματικό δεσμό. Η φράση με τη Γαλάτεια και την καλύβα υπάρχει, πριν από τον Καζαντζάκη, στην τραγωδία του ρομαντικού ποιητή Σπυρίδωνα Βασιλειάδη, που πέθανε νεώτατος, στα εικοσιεννιά του χρόνια το 1874 αλλά πρόλαβε να δώσει σημαντικό έργο, πάντα με τους περιορισμούς της εποχής του και με μια φριχτή καθαρεύουσα να το κάνει σήμερα αδιάβαστο (και με τις δυο έννοιες της λέξης).

Ο Βασιλειάδης λοιπόν, παρουσίασε γύρω στα 1870 το «δράμα εις πέντε πράξεις» Γαλάτεια, το οποίο εκτυλίσσεται στην Κύπρο το 1361 π.Χ. Εκεί πρωταγωνιστεί ο βασιλιάς Πυγμαλίων, που είναι και γλύπτης και έχει φτιάξει το άγαλμα της Γαλάτειας που το ζωντάνεψαν οι θεοί, και την έχει παντρευτεί, εκείνη όμως βγήκε άπιστη γυναίκα να κάνει τα γλυκά μάτια στον Ρέννο, τον αδελφό του, που είχε φύγει νέος απ' την Κύπρο, με την πατρική κατάρα στις πλάτες και τώρα επιστρέφει από την Αργοναυτική εκστρατεία. Η Γαλάτεια δασκαλεύει τον Ρέννο να ζητήσει όχι μόνο το μερίδιο του βασιλείου που του αναλογεί, αλλά και ολόκληρο το βασίλειο, καλώντας τον αδελφό του σε μονομαχία, όμως ο Πυγμαλίωνας δεν ενδιαφέρεται για τίποτε άλλο παρά για την αγάπη της Γαλάτειας. Κι εκεί λέει τη φράση που έμπνευσε τον Καζαντζάκη: Δι' εμέ αρκεί μία της Κύπρου καλύβη και η Γαλάτεια.

Ο Βασιλειάδης εμπνεύστηκε το θέμα από τη δημοτική ποίηση και συγκεκριμένα από την παραλογή της άπιστης γυναίκας, την οποία μάλιστα πρόταξε στην έκδοση του έργου (σύμφωνα με την καθηγήτρια

Ο Νίκος Καζαντζάκης

Γεωργία Λαδογιάννη). Όμως, χάρη στον Καζαντζάκη και τη δική του Γαλάτεια, η απιστία της τραγικής ηρωίδας ξεχάστηκε κι έτσι τώρα ζητάμε «τη Γαλάτεια και την καλύβη της». Και ξερό ψωμί. Εδώ βλέπουμε από πού πήρε ο Νίκος Καζαντζάκης αυτή τη φράση:

Σπυρίδων Βασιλειάδης, Γαλάτεια (αποσπάσματα)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ / ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΕΝΤΕ / ΠΡΟΣΩΠΑ:

Πυγμαλίων, βασιλεύς της Κύπρου / Ρέννος, αδελφός του νεώτερος / Γαλάτεια / Εύμηλος, ιερέυς του Απόλλωνος / Λείριος, θεράπων του Πυγμαλίωνος / Είς άγγελος / Η σκηνή έν Κύπρω, έν έτει 1361 π.Χ.

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ / Το άγαλμα / ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

(Αΐθουσα άνακτόρων. Ο βασιλεύς της Κύπρου Πυγμαλίων, έν ηλικία τριάκοντα δύο έτών. Ο ιερέυς του Απόλλωνος Εύμηλος, πολίος. Ο Πυγμαλίων άνακλίνεται νωχελώς επί άνακλίντρον, ό Εύμηλος ίσταται όρθιος).

ΠΥΓΜΑΛΙΩΝ. Έγνώρισα πολύ και είμαι δυστυχής.

ΕΥΜΗΛΟΣ. Κακώς Πυγμαλίων, σκέπτεσαι. Απεστράφης τόν άνθρωπον και ουχί την κακίαν, εάν μελετήσας όλίγας έμίσησας τας γυναίκας άπάσας.

ΠΥΓΜΑΛΙΩΝ. Τας έν Κύπρω. Αΐται φέρουσι τόν νούν εις τό στήθος' ή άίσθησις μόνη άγει και φέρει αυτάς. Ο έρωσ των άληθής, είναι μανία' προσποίητος, είναι ή φύσις των. Η άφοσίωσις των είναι τέχνη. Η ήπιότης και ύπομονή των είναι ένεδρα. Πίστευσόν με: ή καρδιά των είναι ή άμμος ή άβυσσος' έντεϋθεν τά αισθήματά των όλα είναι ή άχυρα ή νόσοι. Άπασα ή ζωή των είναι φονική παρωδία ανθρώπων άμα

και θεών. Ούδαμώς μεγαλείον έν αυταίς και άλήθεια, ούδαμώς διάνοια και θεϊον' αλλά μόνον μαγεία τις και όπταπάτη. Φοροϋσιν ένδύματα; εισί βασιλίδες. Έγυμνώθησαν αυτών; ιδού αί έταίραι. -Η εικών αυτη είναι της Κυπρίας ή της γυναίκος; Κρίνε σύ, ώ γέρον.

ΕΥΜΗΛΟΣ. Υβρίζεις άπάσας, άνηλεής; Ένθυμήσου ότι είχες μητέρα! Οί θεοί, Πυγμαλίων, έδωκαν εις τας γυναίκας και ένεπιστεϋθησαν, ως εις μόνας πιστάς και ούρανίας φύλακας, τό τελειότερον πλαστούργημα των: τόν άνθρωπον. Άρκεί δι' αυτάς τούτο: εισιν αί μητέρες. Έάν είχες τέκνα, θα ώμίλεις ούτω; -Τό θηλάζον νήπιον διδάσκει εις την μητέρα την άρετήν' άν όμως αί γυναίκες έγνώριζον ότι θα ήκουον παρά των υιών όσα σύ λέγεις, Πυγμαλίων, θα μετέβαλλον τό μητρικόν γάλα εις δηλητήριον.

ΠΥΓΜΑΛΙΩΝ. Ά, νομίζεις ότι τότε θα ήσαν μητέρες; Άλλ' έχεις δίκαιον, διότι ή άλλοτε μήτηρ ήδη έγέγενετο κύων. -Όταν ή έλπις υπέτρεφε την πίστιν εις τόν προσήβον Πυγμαλίωνα, οί μύθοι ούτοι ους είπες με έμάγευον... Εύμηλε, ή Κύπρος έχει πλέον ουχί γυναίκας, αλλά θήλεα. Η λατρεία της Κύπριδος κατέστησε τας γυναίκας μαινάδας. Εισί πάνδημοι και εισιν όλαί όχλος και σύντροφοι ναυτών. Εύδαίμονες όσοι διακρίνουσιν έστιάδας ή αδελφάς' άλλ' έγώ άνευρον και είδα πανταχού έταίρας. Η έταίρα όμως, και άν βαρύτατα φέρη ένδύματα, περιπατεί γυμνή, Εύμηλε, γυμνή' όποιον αίσχος, οίος έμετός! Ούτως ή ψυχή μου άσφυκτεί, ουδέ φαίνομαι καν εις τας ρύμας και τας πλατείαις της πόλεως. Ουδέν του λοιπού έχουσι γόητρον δι' έμέ ή πόλις, τά πλήθη, αί έορταί' ό έρωσ μου όλος, πάσα μου χαρά και πάσα ή ζωή μου, είναι τό άγαλμα εκείνο. Η θεά του, έδω, έν μέσω της Κύπρου, παραμυθεί και πραινει την ψυχήν μου, ως τά χείλη του πλάνητος της έρήμου τό νάμα.

ΕΥΜΗΛΟΣ. Τότε όμως έρών του πλάσματος των ανθρώπων τοσοϋτον, καταφρονείς τους θεούς, Πυγμαλίων.

ΠΥΓΜΑΛΙΩΝ. Φιλώ τους θεούς, έρών της εικόνας αυτών, του ιδανικού από τούτων κάλλους. Τούτο έλλείπει από της όλης άλλης φύσεως, ύπολάμπει δέ μόνον μόλις ζών έν τη τέχνη' ιδού διατι αγαπώ τό άγαλμα εκείνο πλέον παντός θνητού, πλέον ή τό έαρ και τόν ούρανόν. Θαυμάζω έν τώ πεφιλημένω άγάλματι τό ένθεον κάλλος και τεκμηριούμαι και όνειροπολώ έν αυτώ πιθανήν και άσφαλή εύδαιμονίαν. διότι τό άγαλμα εκείνο είναι άρραβών των Ηλυσίων, Εύμηλε. Ω, άν ήδυνάμην να δώσω ζωήν εις αυτό, να ίδω τό μάρμαρον εκείνο θερμόν εις την άγκάλην μου, με καρδιαν άγνήν και άμωμον όπως νυν λαμπρόν και πάλλευκον έχει τό σώμα!

Η Συνέχεια την άλλην Παρασκευή

Ο Βασιλειάδης παρουσίασε γύρω στα 1870 το «δράμα εις πέντε πράξεις» Γαλάτεια, το οποίο εκτυλίσσεται στην Κύπρο το 1361 π.Χ